

**AŞK
KAPISI
MEVLANA**

Vehbi
Vakkasoğlu

AŞK KAPISI MEVLANA

Yayın Yönetmeni Savaş Özdemir
Editör Tülay Öncü
Kapak Tasarımı Erdi Demir
İç Tasarım Nur Kayaalp
1. Baskı Aralık 2018
Uluslararası Seri No ISBN 978-605-08-2931-0

TİMAŐ YAYINLARI

Adres Çağalođlu, Alemdar Mah. Alay KöŐkü Cad.
No:5 Fatih/İstanbul
Telefon (0212) 511 24 24
E-posta bilgi@genctimas.com

Baskı ve Cilt Sistem Matbaacılık
Sertifika No 16086
Adres Yılanlı Ayazma Sok. No:8 DavutpaŐa-Topkapı/İstanbul
Tel (0212) 482 11 01

TİMAŐ YAYINLARI / 4577

VEHBİ VAKKASOĞLU / 4

Raf: Biyografi

KÜLTÜR BAKANLIĐI YAYINCILIK SERTİFİKA NO: 12364

© 2018 Eserin her hakkı anlaşmalı olarak TimaŐ Basım Ticaret ve Sanayi Anonim Őirketi'ne aittir. İzinsiz yayımlanamaz. Kaynak gösterilerek alıntı yapılabilir.

İÇİNDEKİLER

Niçin Mevlana? / 7

Umutsuzluk Kapısı Değil Bu Kapı / 9

I. BÖLÜM

Her Şey Üstüne Gelip Seni Dayanamayacağın Bir Noktaya
Getirdiğinde, Sakın Vazgeçme! İşte Orası Gidişatın
Değişeceği Noktadır! / 11

II. BÖLÜM

DüŐüncenin Doruklarında / 43

III. BÖLÜM

Mevlâna, Zarafet Zirvesi / 129

IV. BÖLÜM

İnsan Gözden İbarettir / 155

V. BÖLÜM

Bu Kapı, AŞk Kapısı / 167

VI. BÖLÜM

Mevlâna Denizinden Damlalar / 173

Mevlâna'nın Bugüne Mesajı / 189

Kaynaklar / 190

NIÇİN MEVLANA?

Sevgili gençler... Ülkemizde inanılmaz bir israf fırtınası esiyor. Ancak biz, israf deyince daha çok maddi olanları hatırlamaktayız. Mesela, her gün çöpe giden 6 milyon ekmek gibi... Boşa yanan lambalar, gereksiz akan sular, faydasız harcanan paralar gibi...

Tabii ki, ülkemizin ekonomisini derinden etkileyen bu israf- ların önlenmesi de çok önemlidir. Ancak, bana sorarsanız, bu maddi israflarımızı da körtükleyen asıl israf, manevi konulardadır. Evet, bizim en zararlı israfımız, yüzlerce asır içinde oluşmuş harika medeniyetimizin israfıdır. Dolayısıyla, o muhteşem medeniyetin yetiştirdiği güzel insanların israfıdır. Hatta israftan öte hiç bilinmemesi ve yok sayılmasıdır.

Bu durum bizi örneksiz ve öndersiz bıraktı. Bu yüzden gönlümüz Batı'ya, Avrupa'ya kaydı. Onlar da bizi ruh kökümüzden kopardı. Biz kendimize gelebilmek, özümüze dönebilmek; başarılı ve mutlu olabilmek için, ilhamı öz kaynaklarımızdan almalıyız.

İşte bu kaynakların en coşkunu ve en mühim bir zirvesi olan Mevlana Celaleddin... Bir maneviyat hazinesi olarak, yedi asırdan beri hâlâ parıldamakta ve kalpleri aydınlatmaktadır. Ama ne yazık ki bizim tozlu kütüphane raflarında unuttuğumuz Mevlana'yı birileri keşfetti. AŞK KAPISI olan gönlünün eşğinde durdu. Anlamadan, hissetmeden boş ve yüzeysel baktı

baktı... Ve sonunda da Mevlana'nın ilahi aşkını insani his ve heveslere kurban etti.

Bazıları da onu şiir, şarkı, musiki ve semadan ibaret gördü. Yani herkes zannınca anladı Mevlana'yı... Ve basit, sığ ve seviyesiz anlayışlarla Mevlanamız israf edildi. Hatta şiirlerinin en çok okunduğu Amerika'da, dinler üstü gösterildi; İslam'dan koparıldı.

Oysaki Mevlana, Allah'ın Vedud (seven ve sevilen) ismine mazhar bir velisiydi. Hâlâ irşat eden, aydınlatan, gerçek bir huzur kaynağı olan imana aşkla çağırın bir sevgi kutbuydu...

Bunca sevgisizlik seli içinde çaresizce debelenirken, bu sevgi kutbunu görmezlikten gelmek, akıllı bir insana yakışır mı? Daha da inanılmazı, bu acı gerçeklere rağmen, Mevlana'yı bir oyun, eğlence ve keyif konusu gibi görmek, en azından acınası bir gaflet değil mi?

Bugün bizim en önemli ihtiyacımız, Mevlana gönlünün güzellikleriyle donanmaktır. O, hepimizi sevgiye doyuracak ve aşkla şahlandıracak bir şahsiyettir. Bu sebeple diyoruz ki, "MEVLANASIZ OLMAZ!"

İşte bu eser, bu vebalden kurtulmak için siz gençlere Mevlana denizinden bir damladır.

Vehbi VAKKASOĞLU

İstanbul, 2018

UMUTSUZLUK KAPISI DEĞİL BU KAPI

Mevlana'nın Evrensel Çağrısı

*“Yaratılmışlara şefkat ve merhamette güneş gibi ol.
İnsanların ayıplarını örtmekte gece gibi ol.
Yumuşaklık ve ağırbaşlılıkta ölü gibi ol.
Tevazuda toprak gibi ol.
Cömertlikte ırmak gibi ol.
Ya görüldüğün gibi ol; ya da olduğun gibi görün*

...

*Umutsuzluk kapısı değil bu kapı,
Nasılsan öyle gel”
Gel ama değişmek üzere gel.*

Değişmek, dönüşmek ve insan olmak üzere gel.” (Hz. Mevlâna)

I. BÖLÜM

HER ŞEY ÜSTÜNE GELİP SENİ DAYANAMAYACAĞIN BİR NOKTAYA GETİRDİĞİNDE, SAKIN VAZGEÇME! İŞTE ORASI GİDİŞATIN DEĞİŞECEĞİ NOKTADIR!

On üçüncü asırda Anadolu'nun kan ağladığı bir zaman dilimidir. Bir yanda kardeşlerin koltuk kavgası, diğer yanda Moğol istilası..Geçim derdine eklenen can korkusu da cabası. Asıl fecisi kafa karıştıran yanlış din anlayışları. İşte böyle bir kargaşanın arasından Mevlana çıktı. O, gönüllere giren yolu tuttu ve daima sevgi bayrağını yükseltti.

Peki, bu gönül sultanı nasıl yetişti?

Doğum Yeri

Mevlâna, Horasan'ın Belh şehrinde 30 Eylül 1207 tarihinde doğmuştur.

Hayatının çoğunu o zamanlar "Rum diyarı" olarak bilinen Anadolu'da geçirdiği için, ona "Rumî" de denilmiştir.

Mevlâna'nın Babası ve Annesi

Celâleddin Muhammed, anne ve babası itibarıyla çok nasipli bir çocuktur. Babası, aynı zamanda ilk hocası, “Sultanü'l-Ulema [Âlimler Sultanı]” diye bilinen Bahaeddin Veled'dir.

Annesi, Harzemşah soyundan bir prenses olan Mümine Hatun'dur.

***

Daha bebeklik yıllarından itibaren Celâleddin Muhammed, “Mevlâna adayı” olarak yetiştirilmeye başlandı. Bir yanda âlim ve fazıl bir baba, diğer yanda derin şefkatiyle onu kavrayıp kucaklayan bir anne, öte yanda da babanın seçkin öğrencileri vardı.

Babasının maddi manevi eğitiminden geçmiş güzel gönüllü insanların arasında yetişen Celâleddin Muhammed, daha beş yaşındayken okuma yazma bilen, zekâsı ve terbiyesi ile hayranlık uyandıran harika bir çocuktur.

Daha o yaşlarda, bazen babasının medresesine gider, çocuksu bir ciddiyetle dersleri dinler, bazen de sorduğu sorularla dinleyenleri şaşırtırdı.

Bir gün, ağabeyinin de içinde bulunduğu bazı çocuklarla toprak damlar üzerinde oyun oynuyorlardı. Bu sırada oradaki çocuklardan biri, küçük Celâleddin'e şöyle bir teklifte bulunur:

“Gel, bu damdan öteki dama atlayalım...”

Geleceğin Mevlâna'sı, arkadaşının bu teklifine gülümseyerek şu harika karşılığı verdi:

“Hayır, damdan dama atlamayalım. Çünkü bu iş, kedi ve köpeklerin de kolayca yapabildiği bir iştir. Eğer gücünüz yetiyorsa böyle damdan dama değil, gelin göklere uçalım da âlemleri seyredelim!”

“Bir ülkede iki sultan olmaz. Eğer kabul ederlerse memleketimi kendilerine terk ederek ben başka bir ülkeye gideyim. Sultanlık da, ülke ve askerler de onun olsun.”

O güzel insan, bu manalı teklife şu harika cevabı verdi:

“Efendine selam götür ve de ki: Bu dünyanın fâni ülkeleri, hazineleri, tahtları padişahlara yaraşır. Biz, ilim adamı ve dervişiz. Bu sebeple bize, memleket ve padişahlık münasip değildir. Gönül hoşluğuyla biz buradan göçelim de sultan kendi ülkesinde rahatça hükümsin.”

Kıskançlık ve dedikodudan hiç hoşlanmayan bu Allah dostu, kararını yakınlarına duyurdu: “Sefere hazırlanıyoruz. Bu göç, hakkımızda hayırlı olacaktır.”

Onun göç kararı vermesi, halkı galeyana getirdi. Bu yüzden bir kargaşa çıkmaması için, “Belh’ten gizlice çıkma” kararı aldı.

Ve bir cuma, sabah namazından sonra Bahaeddin Veled, yakınları ve bazı talebeleri ile birlikte Belh’ten ayrıldı. Son durak olan Konya’ya kadar yolculuğu 10 yıldan fazla sürdü.

“Âlimler Sultanı”nın kervanı Bağdat’a yaklaşmıştı ki şehrin muhafızları, kafilenin etrafını kuşattılar ve sordular:

“Nereden gelip nereye gidiyorsunuz?”

Bahaeddin Veled, onlara şu cevabı verdi:

“Allah’tan geldik, Allah’a gidiyoruz. Biz mekânsızlıktan geldik, mekânsızlığa gidiyoruz. Allah’tan başka da kuvvetimiz yoktur.”

Askerler bu cevabı hemen halifeye ulaştırdılar. Halife, devrin ünlü âlimlerinden Şeyh Şehabeddin Sühreverdi’ye, bu sözlerin hikmetini sordu.

Kalp gözü açık olan şeyh, bu sözlerin sahibini bildi. Hemen bağlularıyla birlikte onu karşılamaya gitti ve büyük bir saygıyla kendi konağına davet etti. Ancak Bahaeddin Veled, bu davete karşılık şöyle dedi:

“Hocalara medrese daha uygundur.”

Bağdat halkı, onun vaazlarını büyük bir heyecanla dinledi. Halife de ona, üç bin altın hediye etti. Ancak o, ilmin ve irfanın izzetini korudu, “Halifenin malı şüphelidir. Kendisini zevk ve eğlenceye vermiş bir adamın hediyesini kabul edemem!” diyerek altınları geri gönderdi.

Bağdat’tan ayrılmak üzereyken, Belh şehrinin Moğollar tarafından istila edildiği duyuldu (1220).

Bağdat’tan sonra hedef, Mekke ve Medine idi. Hac zamanına kadar ibadetle dolu günler, geceler yaşandı. Hac farızasını ifadan sonra Medine’ye gelerek Efendimize (sav) misafir oldular. Özlem ve ayrılık ateşiyle yana yakıla ziyaretler yaptılar. Efendimizin yaşadığı beldenin toprağına yüz sürdüler ve yeniden alevlenen aşk volkanları hâlinde tekrar yola düştüler. Dönüşte Kudüs’e geldiler. Orada Mescid-i Aksa’yı ziyaretten sonra Şam’da konakladılar.

Şam halkı da büyük bir alaka gösterdi. Hatta orada yerleşmeleri için ısrarlı isteklerde bulundular. Fakat Bahaeddin Veled, o kızgın çöllerde geçen yorucu ve yıpratıcı yolculuğına rağmen konakladığı yerlerde birkaç günden fazla durmuyor, âdeta takdir edilmiş hedefine bir an önce varmak istiyordu.

Bahaeddin Veled Hazretleri’nin gönlü, o zamanlar “Rum diyarı” denilen Anadolu’da idi. Bu sebeple, Şam’dan sonra Halep ve Malatya üzerinden Erzincan’a geldiler. O sırada Erzincan’da Mengücekerlerin hâkimiyeti vardı. Mengüceker Sultanı ve hanımı,

bu kutlu kervanı Akşehir kasabasında karşıladı. Bahaeddin Veled burada da bir medreseye indi ve orada bir süre kaldı.

Ama henüz hedefte değillerdi. Dolayısıyla da yeniden yola koyuldular. Sivas, Niğde, Aksaray, Kayseri üzerinden Larend'e (Karaman) geldiler.

Kervan Karaman'da

Bu nur kervanını, Vali Emîr Musa Bey, seçkin insanlarla birlikte şehrin dışında yaya olarak karşıladı ve sarayına davet etti.

Bahaeddin Veled, yine bir medrese istedi. Onun okulu ev, evi de okuldu. "Hocalık" sıfatını hiçbir zaman unutmadı ve hep önde tuttu.

Musa Bey, Bahaeddin Veled için bir medrese yapılmasını emretti.

Babasının en dikkatli ve başarılı talebesi Celâleddin Muhammed de artık delikanlılık yaşlarındaydı. Gece gündüz okuyor, dinliyor, düşünüyor ve iç dünyasını durmadan zenginleştiriyordu.

O zamanki adı "Larend" olan Karaman'da yedi sene kaldılar. Mevlâna burada, ilk evliliğini 18 yaşındayken yaptı.

Karaman iki doğuma, iki de ölüme sahne oldu. Mevlâna'nın oğulları Sultan Veled ve Alâeddin Çelebi, Karaman'da doğdu. Annesi Mümine Hatun ile ağabeyi Alâeddin Muhammed de Karaman'da toprağa verildi.

Bahaeddin Veled, Selçuklu Sultanı Alâeddin Keykubat'ın ısrarlı davetleri üzerine, Selçuklu Devleti'nin başkenti olan Konya'ya yöneldi.

Konyalı Oldular

Alâaddin Keykubat, onu bir sultan gibi değil, bir evlat gibi karşıladı. Büyük bir saygıyla elini öptü ve sarayında misafir etmek istedi. Ancak Âlimler Sultanı, prensibini bozmadı.

Bahaeddin Veled, sultandan ve halktan büyük bir hürmet ve alaka gördü. Bir yandan medresede talebe okutuyor, diğer yandan da camilerde halka vaaz veriyordu.

Onun gelişi, âdeta Konya'nın çehresini değiştirmişti. Onunla birlikte bu güzel şehre hem daha çok ilim, hem daha çok ahlak ve hem de dost düşman herkeste hayranlık uyandıran bir fazilet anlayışı gelmişti.

Âlimler Sultanı, kendisine hem bir evlat, hem de manevi oğul gibi davranan Sultan Alâeddin Keykubat'a minnetsiz davranıyor, böylece ilmin izzetini ve haysiyetini mükemmel bir biçimde korumuş oluyordu.

Sultan Alâeddin Keykubat yapacağı önemli işleri mutlaka Bahaeddin Veled'e danışırdı.

Âlimler Sultanı, hemen şu cevabı verdi:

“Tebrik ederim, sellere ve düşman süvarilerine karşı çok güzel ve sağlam bir kale yapmışsın! Fakat mazlumların ahlalarına ve dua oklarına karşı, bu kale hiçbir işe yaramaz. Sen bunun yanı sıra adalet ve ihsan kalesini de yapmaya çalış. Hayırlı dualardan askerler meydana getirmeye gayret et. Çünkü bunları yapman, böyle binlerce kale yapmandan daha iyidir. Zira halkın ve dünyanın emniyeti ve huzuru, ancak manevi kalelerle sağlanır.”

Bu sözler, sultanı çok etkilemişti. Hemen Âlimler Sultanı'nın ellerine kapandı ve hayır dualarını istedi.

Âlimler Sultanı'nın yaşı 80'i geçmişti. Konya'ya gelişinin ikinci yılında, ruhunu Rahmân'a teslim etti (12 Ocak 1231).

Babası vefat ettiğinde Mevlâna, 24 yaşındaydı. Babasının etrafındaki sevgi ve saygı çemberini birden kendi etrafında buldu ve çok şaşırıldı. Herkes onu "babasının vekili" gibi görüyordu.

Babasını yitirmenin hüznü ağır bastı, Karaman'a kayınpe-
derinin yanına gitti. Fakat kader programında bir sürpriz vardı. Tam o sırada babasının eski talebelerinden Burhaneddin Tirmizî, Horasan'dan çıkageldi ve Mevlâna'yı tekrar Konya'ya davet etti.

Bu güzel insan, hem ilim hem de tasavvuf açısından derin ve değerli bir birikime sahipti.

Mevlâna'yı çocukluğundan beri tanıyordu. Şimdi de ona "hocasının yadigârı" olarak sahip çıkıyordu. Mevlâna'nın ilim ve irfanını yokladı. Henüz tamam olmadığını görerek, onu ders halkasına aldı.

Ancak önce devrin en önemli hocalarından ders almalı, eksiklerini gidermeliydi. Bu sebeple, devrin en ünlü medreselerinin bulunduğu Halep ve Şam'a gitmeliydi. Bu iki şehir, o yıllarda, Moğol istilasından kaçan ve oralarda toplanan çok değerli ilim adamlarıyla doluydu.

Mevlâna, hocasının tavsiyesini uyguladı. İki yıl Halep'te, dört yıl da Şam'da, devrin tanınmış hocalarından istifade etti. Dönüşte Kayseri'ye uğradı. Çünkü hocası oraya yerleşmişti. Bir süre sonra hocasıyla birlikte Konya'ya döndü.

Seyyid Burhaneddin Tirmizî, kendi ahlak ve irfanının damgasını Mevlâna'nın ruhuna vuruyor, onu adım adım "insan-ı kâmil" makamına yüceltiyordu.

Bir yandan babasının “Maarif” adlı eserini okumakta, diğer yandan manevi basamaklarını ibadetlerle tırmanmaktaydı. Özellikle hocası, oruca çok önem veriyor, bu hususta şöyle diyordu:

“Orucu ihmal etmeyiniz. Karnınızı aç tutunuz. Açlık acısına önem veriniz. Oruç, hikmet hazinelerinin anahtarıdır. Peygamberlerin ve velilerin, son derece anlayışlı ve sezgisli olan gönüllerinden hikmet pınarları, oruç bereketiyle fışkırmıştır.”

Tabii ki bu mübarek adam, tavsiyesine önce kendisi uyar, günlerce pek az yiyip içerek, birbirini takip eden oruçlar tutardı.

İşte, bu Seyyid Burhaneddin’in talebesi olan Mevlâna’nın da gündün güne rengi soluyor, bedeni zayıflıyordu. İbadetler ve riyazet, onu iyice şeffaflaştırdı, ruhlaştırdı, nurlaştırdı.

Nihayet bir gün Seyyid, talebesine dedi ki:

“Sen artık yetiştin oğlum. Bütün ilimlerde eşi benzeri bulunmayan bir aslan oldun. İki aslan bir sahrada oturmaz. Dolayısıyla ben Kayseri’ye dönmek istiyorum. Benden sonra senin yanına büyük bir dost gelecek. Birbirinizin aynası olacaksınız. Birbirinizi tamamlayacak ve yeryüzünün en büyük iki dostu olacaksınız.”

Mevlâna, hocasının elini öpüp duasını alarak, bir bahar günü Kayseri’ye uğurladı.

Kayseri halkı, Seyyid Burhaneddin’i baş tacı etti. Mevlâna da birkaç defa Kayseri’ye gidip şeyhini ziyaret etti.

Seyyid Burhaneddin Tirmizî, vazifesini tamamlamış olmanın huzuru içinde Kayseri’de vefat etti. Mevlâna, büyük bir hüznün içinde gelerek şeyhinin mezarını ziyaret etti. Ve sonra da kitaplarından bir kısmını alarak Konya’ya döndü.

Seyyid Burhaneddin’in vefatından sonra beş yıl, Mevlâna; imanda, ilimde, ahlakta benzersiz bir kutup olarak, her gün

yüzlerce talebeye ders verdi. Medresede hoca, dergâhta şeyh, cami kürsüsünde vaiz olarak gönülleri nurlandırdı.

İlme ve gerçeklere susayanlar, gönülleri imanın hakikatini arayanlar, ona koşuyorlardı. İlmi kadar ahlak ve faziletiyle de kalpleri ve kafaları fethediyordu.

Tebrizli Şems

Tasavvuf deryasına aşkla dalmış bir cezbeli adam: Tebrizli Şems... Kabına sığmayan, diyar diyar dolaşan ve bu sebeple de “Uçan Şems” adıyla anılan Hak âşığı...

Düşüncelerine ve duygularına ayna olacak, ruh seviyesine denk düşecek birini arıyor, “Allahım! Beni velilerine kavuştur, onların sohbetine erdir.” diye dua ediyordu.

Rüyasında, “Seni, Rum diyarındaki bir velinin sohbetine erdireceğiz ama daha vakti gelmedi; işler zamanına bağlıdır.” denildi (Makalât).

Mevlâna, şu mısralarında sanki onu anlatıyordu:

“Dün şehrin şeyhi, güpegündüz eline bir lamba almış, çarşıda koşmaktaydı. Ona, ‘Ne arıyorsun?’ dediklerinde, ‘Adam arıyorum!’ demiştir ‘Boşuna arıyorsun, biz aradık bulamadık.’ dediklerinde, ‘İşte, ben de o bulunmayı arıyorum!’ cevabını vermişti.”

Mevlâna, Konya halkının itibar ettiği bir hoca, dört medresede ders veren bir âlim iken bile sahip olduklarıyla yetinmiyor, daha ilerisini ve ötesini istiyordu.

İşte, bu dilek dualaştı ve Mevlâna, aydınlık bir Konya ikindisinde arzusuna kavuştu. O günkü dersini tamamlamış, katırına binmiş, sevenlerinin refakatinde Şekerciler Hanı’nın önünden geçmekteydi.

Ama geçemedi. Çünkü yolunu, o zamana kadar hiç görmediği değişik giyimli, sırlı bir adam kesmişti. Bineğinin yularına yapışan iki el onu durdurmuş, kıvılcımlar saçan gözlerini gözlerine dikip şöyle demişti:

“Ey Müslümanların ulusu! Bir müşkülüm var, lütfen hallet, cevap ver. Hz. Muhammed mi daha büyüktür, Bayezid Bestamî mi?”

Mevlâna, bu garip adamın sualini de tuhaf bulmuştu.

“Bu nasıl soru!.. Hz. Muhammed ile Bayezid Bestamî hiç denk tutulur mu?” dedi.

Fakat sorunun sahibi, sıradan biri değildi. Mevlâna’ya şu cevabı verdi:

“İyi ama Hz. Muhammed, ‘Rabbim, seni bütün yaraşmayan sıfatlardan uzak ve üstün tutarım. Seni hakkıyla bilemedik.’ diyor. Oysaki Bayezid, ‘Kendimi tespih ederim, şanımla ne yücedir. Ben sultanların sultanıyım. Zira varlığımın her zerresinde Yaradan’dan başka varlık yok!’ demekte. Buna ne buyrulur?”

Mevlâna, kendisini dinleyenlerin meraklı bakışları altında Şems’e şu cevabı verdi:

“Bayezid’in kabı küçük ve dar idi. Onun susuzluğu bir yudumla geçti, yatıştı. Ulaştığı nur, onun evinin penceresine göreydi; o küçük pencereye denk düştü. Bayezid, vardığı ilk makamın manevi sarhoşluğuyla kendinden geçti, o makamda kaldı ve hemen bu sözü söyledi. Ama Hz. Muhammed’in kabı çok genişti. Denizler genişliğinde gelen feyizleri kavradı, yine de taşmadı. Bundan dolayı daima susuzluktan dem vurdu, doymadı. Her gün sayısız makamlar aştı; her makam ve mertebeye varışında, evvelki bilgisinden ve hayalinden istiğfar ediyordu. Böylece Peygamber, hiçbir makam ve mertebede kalmadı. Ebe-